

Natalia Perehodko

THE PARTICIPATING OF DOCTORS FROM VOLYN IN UKRAINIAN MEDICAL ASSOCIATION (1921–1939)

The paper analyzes the participation of Ukrainian doctors from Volyn province in the Ukrainian Medical Association during the interwar period. The author presents creation and activity of professional medical non-governmental organizations in Volyn. The position of Ukrainian doctors in the Polish state is clarified and their active participation in Ukrainian Medical Association in order to protect their professional interests is described. The author also finds out the names of Ukrainian doctors from Volyn and examines their work in the Galician Ukrainian Medical Association. The biographical information of some representatives of Volyn Ukrainian Medical intellectuals is reproduced.

Key words: Poland, Volyn province, Eastern Galicia, Ukrainian doctors, Ukrainian Medical Association.

УДК 94(478)

Володимир Місько

РОЗГОРТАННЯ ЛІВОРАДИКАЛЬНОГО РУХУ В ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ

У статті відображено політичну діяльність ліворадикального руху в процесі становлення Другої Речі Посполитої. Проаналізовано причинно-наслідкові зв'язки у взаємовідносинах польської влади і провідників комуністичної ідеології.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, ліворадикальний рух, комуністична ідеологія, польська влада, рада робітничих делегатів.

На сучасному етапі розвитку української історичної науки дослідники вдосконалюють теоретичний і методологічний рівень наукових студій, зміцнюють їх зв'язок із конкретними питаннями національного відродження, всебічно, об'єктивно і неупереджено вивчають історичне минуле. Науковцями нагромаджено значний потенціал для вивчення складних процесів соціально-економічного, суспільно-політичного та культурного розвитку України і Польщі, становлення українсько-польських взаємин у міжвоєнний період. Водночас виникає потреба в неупередженому, ідеологічно незаангажованому вивченні ліворадикального руху. З огляду на це, цікавим і актуальним є вивчення розгортання ліворадикального руху в Другій Речі Посполитій.

Дослідження задекларованої проблеми має важливе практичне значення, оскільки дає можливість з'ясувати політичну позицію польських комуністичних структур під час відновлення Польської держави та простежити діахронію стосунків ліворадикального руху (як різновекторного суспільно-політичного виклику) та польської влади (як послідовної владної реакції).

Метою наукової розвідки є комплексний аналіз розгортання польських комуністичних організацій в Другій Речі Посполитій.

Основні завдання полягають у висвітленні політичної діяльності польського ліворадикального руху, описі процесу становлення Другої Речі Посполитої, зокрема концепцій розвитку відновленої Польщі.

Наукову новизну одержаних результатів вбачаємо в тому, що розвідка є одним із перших в українській історіографії дослідженням, в якому проаналізовано участь польських комуністичних структур у процесі становлення Другої Речі Посполитої та встановлено передумови, які вплинули на становлення польської влади до провідників комуністичної ідеології в подальшому.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період відновлення Польської держави в 1918 р. та охоплюють першу половину 1920-х рр. – час становлення державності.

У статті використовуємо терміни «ліворадикальний» та «комуністичний» як контекстуальні синоніми, оскільки вони слугують релевантними характеристиками описаних політичних структур. Маємо на увазі, що усі партійні та громадські організації, які перебували під впливом комуністичної ідеології або використовувалися для ведення легальної прокомуністичної діяльності та власне комуністичні організації, логічно марковані терміном-означенням «комуністичний».

Задекларована тема досі не знайшла повного висвітлення українськими істориками. У цьому контексті варто відзначити монографії Л. Алексієвець [8; 19; 21], яка детально проаналізувала причини, котрі сприяли відродженню Польської держави. Суспільно-політичні відносини та соціально-економічне становище, що супроводжували державотворчий процес, відображено у праці Л. Зашкільняка [6].

Цікаво простежити підходи польських дослідників, зокрема Я. Паєвський [10] та Г. Яблонський [15], як представники двох історіографічних традицій – сучасної та радянської відповідно, акцентують увагу на особливостях процесу відновлення та побудови Другої Речі Посполитої. К. Грюнберг та Ч. Козловський [11] описують вплив комуністичної ідеології на динаміку розвитку польського робітничого руху. Історики Г. Зелінський [17] та А. Чубінський [13] у загальній парадигмі дослідження історії Польщі розкривають окремі аспекти суспільно-політичних відносин у Західній Україні та відображають особливості діяльності комуністичних організацій. Ч. Бжоза та А.-Л. Сова [16] детально аналізують процес становлення та утвердження Польської державності, зокрема стверджують, що намагання ліворадикалів створити центральні органи влади не мали під собою підґрунтя, оскільки вони становили меншість у радах.

Відновлення національно-державної незалежності стало завершальним етапом тривалої визвольної боротьби польського народу [1, с. 110]. Однак це був неоднозначний тривалий процес, що характеризувався декількома владними центрами та жорсткою політичною боротьбою між ними. До 14 листопада 1918 р. управління Королівством Польським фактично здійснювала Регентська рада та призначений нею уряд на чолі з Ю. Свежинським. У Кракові 31 жовтня 1918 р. владні функції перебрала на себе Польська ліквідаційна комісія під керівництвом В. Вітоса. 7 листопада 1918 р. у Любліні створено Тимчасовий народний уряд Польської Республіки, очолюваний І. Дащинським [2, с. 399]. Водночас на Познаньщині діяла Головна народна рада, в Парижі – Польський національний комітет, у Лозанні – Польська агенція [3, с. 40].

На відміну від складних внутрішньополітичних процесів, геополітичні чинники виявилися значно сприятливішими для відродження Польщі. Лідери США і Великобританії висловлювалися за створення Польської держави ще на початку 1918 р. Це знайшло відображення у 13 пункті програми миру, проголошеної В. Вільсоном 8 січня 1918 р. Окрім того, перемога більшовиків у Росії і Брестський мирний договір звільнили країни західної коаліції від зобов'язань узгоджувати із Петроградом свої ініціативи щодо польського питання [2, с. 398].

У січні 1919 р. сформовано єдиний центр державної влади у Польщі. Це стало можливим завдяки політичному компромісу Ю. Пілсудського, який спільно з урядом виконував владні повноваження у Варшаві, та Польським національним комітетом на чолі із Р. Дмовським. Останній функціонував у Парижі, був визнаний державами Антанти як представник Другої Речі Посполитої, користувався підтримкою значної кількості польського суспільства, а також заснованої на Познаньщині Головної народної ради на чолі із В. Корфанті, однак реальної влади не мав. У результаті об'єднання цих двох центрів створено новий уряд І. Падеревського, визнаний Антантою [4, с. 229; 5, с. 4].

Після закінчення процесу централізації влади, перед керівництвом новоутвореної Речі Посполитої поставали нові завдання становлення, зміцнення та розвитку суверенної держави. Територіальні межі стали принциповим питанням для відродженої держави. Політична еліта дотримувалася двох засадничих концепцій територіального устрою. Перша, так звана «федеративна», представлена Ю. Пілсудським, визнавала право литовців, білорусів і українців на самовизначення, що в майбутньому мало привести до унії з Польщею. В основі іншої концепції, представленій Р. Дмовським, лежала ідея національно-монолітної держави з правом інкорпорації східних земель і асиміляції непольського населення [1, с. 110].

Слід зауважити, що окреслені політичні процеси відбувалися у складних соціально-економічних умовах. Події Першої світової війни і спричинені нею економічні труднощі призвели до значного незадоволення різних верств населення усіх воюючих країн. Мільйони військовополонених та емігрантів шукали засобів, щоб вижити в умовах воєнних руйнувань, безробіття, голоду і злиднів. Популярності набули гасла соціальної рівності та демократії, втратили значення приватна власність і закон. Помітного успіху серед пролетаризованих мас досягли демагоги, які обіцяли швидкий вихід із кризи, поширилися анархічні й соціалістичні ідеї [6, с. 445].

Популяризації цих ідей сприяла радикалізація польського суспільства та активна діяльність комуністичних й соціалістичних агітаторів. Водночас із Росії поверталася значна кількість військових, які вже отримали певний досвід революційних змагань [7, с. 47]. Провідниками революційної ідеології стали Польська соціалістична партія (далі – ППС-Лівиця) та Соціал-демократія Королівства Польського і Литви (далі – СДКПіЛ). Перебуваючи під сильними враженнями від перемоги радянської влади, вони сподівалися на загальноєвропейську революцію та вважали, що у боротьбі за перемогу робітничої справи питання форм устрою і кордонів не є суттєвим, оскільки пролетарська революція мала розв'язати національне питання самостійно. СДКПіЛ зокрема, не бачила гострої потреби у відбудові Польської держави [8, с. 104]. Вони розраховували на революційну перебудову соціально-економічних відносин з одночасним запровадженням диктатури пролетаріату [9, с. 66].

Поширюючи у польському суспільстві більшовицькі цінності, зазначені політичні сили представляли третю, альтернативну концепцію, яка у державотворчому процесі не передбачала самовизначення та незалежність Польщі.

Дослідники дотримуються позиції, чітко сформульованої Я. Паєвским, про те, що в час утворення Польської держави теза «Для міжнародного табору соціальної революції не існує кордонів» не сприймалася свідомістю народу, зацікавленого відродженням Польщі [10, s. 41]. Український історик Л. Алексієвець стверджує, що зважаючи на панівні настрої та загальну ситуацію, комуністична революція у Польщі не могла відбутися [8, с. 109]. Закономірно, що ліворадикальні сили у польському суспільстві стали уособленням деструктивної складової у процесі державотворення Другої Речі Посполитої.

Впродовж 1918 р. ліворадикальні організації у Польщі займалися активною суспільно-політичною діяльністю та поширювали свій вплив на окремі верстви польського суспільства. Діячі СДКПіЛ очолили Комісаріат польських справ, що опікувався значною кількістю біженців, займався освітою робітників і селян [11, s. 623], налагодили співпрацю із профспілками, організували страйкові акції. Упродовж березня-квітня 1918 р. вони провели 130 зібрань і 19 масовок, розповсюдили 16 тис. відозв і близько 7,5 тис. екземплярів партійних брошур і листівок. Особливо активною була діяльність у промислових центрах Лодзі та Ченстохові [11, s. 634]. Ліворадикали намагалися прищепити революційну ідеологію польським військовим, які перебували у Росії і при поверненні на батьківщину мали стати натхненниками соціальних перетворень у польському суспільстві [12, s. 7–8].

Як бачимо, послідовники комуністичної ідеології формували сприятливий ґрунт для майбутніх революційних соціальних змін. Основну увагу вони концентрували на польському пролетаріаті, проте у 1918 р. він був нечисленним та розпорошеним. Водночас позиції ліворадикалів послаблював факт відсутності авторитетних діячів, які в той час були активними учасниками революційних подій у Росії (Ф. Дзержинський, Б. Весоловський, С. Бобінський і ін.) та Німеччині (Р. Люксембург, Ю. Мархлевський та ін.) [13, s. 27].

Окрім того, у середовищі польського ліворадикального руху існували розбіжності. СДКПіЛ розраховувала, що міжнародна революція врегулює польське питання, і виступала проти гасла ППС-Лівиці про максимальне державне самовизначення польських земель. Хоча воно і не передбачало незалежності Польщі як найближчої перспективи. Така позиція обмежувала популярність обох партій серед польського населення, яке прагнуло незалежності [11, s. 637].

Зазначимо, що ще навесні 1918 р. ліворадикали позиціонувалася у польському суспільстві як антидержавна політична сила, покликана через Комісаріат польських справ створити на етнографічних польських територіях більшовицький «Привіслянський» край. Тогочасна польська преса поширювала інформацію про те, що діяльність Комісаріату і більшовицького уряду призведе до знищення польської державності [14, s. 2–4].

Агітація ліворадикального руху була доволі потужною на території Королівства Польського. Вона зводилася до необхідності впровадження революційної диктатури і поборення будь-яких проявів демократії та особистої свободи [3, s. 40–41]. Агітатори розповідали про труднощі та успіхи молодого радянського уряду в Росії, підкреслювали її міжнародне значення. Головна управа СДКПіЛ видала відозву: «Нечувані блискавичні відомості надходять до нас із Росії. В Петербургу переміг робітничий клас! Буржуазійний уряд повалений, диктатура пролетаріату стала фактом!» [11, s. 632–633]. Звернення, відозви, листівки, видані СДКПіЛ і ППС-Лівицею, розповідали про активну участь польських робітників у Жовтневій революції, закликали до міжнародної єдності та солідарності робітничого класу для продовження революційних звершень у Польщі [11, s. 632–633].

Широкомасштабна агітаційна діяльність у сукупності з соціально-економічними та політичними умовами на початку листопада 1918 р. активізувала робітничий рух, особливо на колишній підросійській території [8, с. 108]. 5 листопада 1918 р. у Любліні за ініціативи СДКПіЛ виникла перша Рада робітничих і солдатських депутатів [13, s. 27].

У перших днях листопада 1918 р. комітет ППС-Лівиці у Заглемб'ю закликав робітників створювати Ради робітничих делегатів (далі – РРД) і воєнізовані загони червоної гвардії [11, с. 638]. 2 листопада 1918 р. робітники приступили до роззброєння німецьких частин, використовуючи їхню зброю для власних військових формувань. 8 листопада 1918 р. розпочала роботу РРД у Заглемб'ю [15, s. 184].

За ініціативи ППС-Лівиці утворено Любельську РРД, організовано численні робітничі віче і походи в Заглемб'ю, Любліні і Варшаві. Лідери ППС-Лівиці і СДКПіЛ очолювали робітничі страйки, спонукали їх перебирати до своїх рук владу на місцях через Ради робітничо-селянських, військових делегатів [11, s. 638].

Резолюції РРД засвідчували зародження пролетарської влади в Польщі [15, s. 184–185]. Утворення таких колективних органів, які намагалися перебрати на себе владні функції місцевого самоврядування і контролювали окремі місцевості, становили небезпеку для Польської держави, оскільки своїм існуванням і діяльністю перешкоджали утвердженню центральної влади [7, s. 48]. Формування власних військових загонів зміцнювало позиції РРД на місцях і водночас посилювало небезпеку для процесу державотворення.

Більше ста міст і робітничих центрів були охоплені РРД. На 51 місто чисельністю понад 10 тис. мешканців у 37 були РРД [15, s. 181]. За аналогією із більшовицькими, РРД Польського Королівства мали уособлювати органи державної влади. Однак досягти виконання ними владних функцій у більшості випадків не вдавалося. Окрім того, РРД мали локальний, перехідний характер і переважали у них соціалісти, які в такий спосіб намагалися впливати на формування центрального уряду [16, s. 21].

Польський історик Г. Яблонський зауважує, що процес становлення РРД мав значний розмах. Мережа рад, утворених у короткі терміни, свідчить про те, що умови для їх виникнення були сприятливими, а сама ідея – прийнятною для робітничого середовища і в цьому, без сумніву, значна заслуга СДКПІЛ і ППС-Лівиці [15, s. 181].

На нашу думку, з утворенням РРД завершився період теоретичної агітаційної діяльності ліворадикального руху з підготовки сприятливого середовища для реалізації комуністичних постулатів у Королівстві Польському. Одночасно вони ознаменували початок жорсткої політичної боротьби ліворадикалів за владу та проведення соціальної революції у Польщі. Незважаючи на слабкість і неоднорідність РРД, вони були основою для утвердження нового державного устрою, що передбачав встановлення диктатури пролетаріату без відродження незалежної Польщі.

СДКПІЛ стверджувала, що «гасло незалежної Польщі є віссю, навколо якої фокусуються реакційні сили, ворожі до працюючих мас», тому намагалася усіма способами загострити ситуацію в польському суспільстві та спровокувати вибух громадянської війни [7, s. 48]. Переслідуючи цю мету, ліворадикали зосередилися на організаціях робітничих страйків, що пройшли у різних місцевостях із вимогами розподілу поміщицької землі, передачі влади радам і запровадження диктатури пролетаріату [13, s. 27–28]. Упродовж 11–28 листопада 1918 р. тривали широкомасштабні робітничі страйки в Дуброві Горнічней, Сосновцу, Заглемб'ю, Варшаві [15, s. 190]. Робітничими заворушеннями були охоплені невеликі містечка і села, як-от: Замостя і Козлів Плоцького повіту [17, s. 67].

Прем'єр-міністр Є. Морачевський стверджував, що в той час на порядку денному постало питання про захоплення варшавськими робітниками фабрик і заводів, усунення керівництва і запровадження власного урядування. Комітети РРД Сосновицького і Домбровського округів вимагали передати функції охорони правопорядку промислових міст у руки робітничих представників [17, s. 60].

6 листопада 1918 р. у Тарнобжезі відбулося 30-тисячне селянське віче, яке усунуло чинну владу, ухвалило рішення про передачу селянам лісів та земель, проголосило створення власного комітету на чолі із Т. Домбалем, який декілька тижнів контролював низку повітів [13, s. 27–28].

Схожі на так звану «Селянську Тарнобжезьку республіку» прояви дещо меншого розмаху і значущості зафіксовано в інших регіонах Польщі. Сільськогосподарські робітники організували страйки у багатьох повітах із вимогою збільшення платні, покращення умов проживання, скорочення робочого дня, запровадження медичного обслуговування, безкоштовної освіти. Траплялися випадки безконтрольної вирубки державних і приватних лісів під виглядом поділу землі спільної власності [17, s. 65–66].

Слід зауважити, що польський робітничий рух знаходився під впливом ліворадикальної ідеології, за прикладом радянської Росії вимагав розподілу поміщицької землі, націоналізації фабрик, заводів, банків тощо, зміни форм державного устрою шляхом запровадження диктатури пролетаріату [13, s. 45].

Ліворадикали критикували спроби опонентів відродити незалежну Польську державу. Так, 11 листопада 1918 р. СДКПІЛ видала відозву, в якій піддала критиці маніфест Регентської ради від 7 жовтня поточного року про формування засад незалежності Польщі [7, s. 43–44]. Комітет Люблінської СДКПІЛ виступав проти Тимчасового уряду Польської Республіки в Любліні. Відозва СДКПІЛ у Заглемб'ю від 11 листопада 1918 р. критикувала утворення нового польського уряду, закликала активно формувати РРД і за їх посередництвом – робітничий уряд замість чинного [8, s. 108].

ППС-Лівиця зайняла позицію ігнорування «народних урядів». На засіданні Варшавської РРД від 16 листопада 1918 р. С. Круліковський заявляв, що слід очікувати диктатури буржуазії або диктатури пролетаріату. Тому робітники мали визнавати тільки власний уряд, створений через РРД [11, s. 639].

З огляду на необхідність координації діяльності на шляху боротьби за владу та реалізацію ідеї соціальної революції, польські ліворадикали, представлені СДКПіЛ і ППС-Лівницею, 16 листопада 1918 р. створили Міжпартійну раду [15, s. 182]. 16 грудня 1918 р. проведено спільний з'їзд, на якому проголошено створення Комуністичної робітничої партії Польщі (далі – КРПП) [18, с. 273].

У своїх перших резолюціях КРПП стверджувала, що утворення народного уряду в Польщі є побічним результатом революції в сусідніх країнах, прикриває панування буржуазії і стримує вибух революції у Польщі. Свою діяльність КРПП скеровувала на перехід влади до рук пролетаріату через РРД [13, s. 46].

Засаднича концепція діяльності КРПП відкидала політичні питання на кшталт автономії, самовизначення, оскільки для міжнародного революційного табору питання кордонів не було суттєвим. Водночас серед першочергових завдань був захист інтересів міжнародного пролетаріату, усунення конфліктів у суспільстві на мовному чи національному ґрунті [7, s. 58].

У політичній платформі, ухваленій на об'єднавчому з'їзді, зазначалося, що «Польща, як і інші країни вмираючого капіталістичного світу, входить у час соціальної революції. Зруйнована внаслідок війни та грабіжницького господарювання панівного класу економіка має бути наново збудована на засадах спільної власності засобів виробництва та землі» [11, s. 641]. КРПП вважала, що для підняття Польщі з руїни необхідно знищити буржуазію, відсторонити її від впливу на суспільне життя, а владу передати до рук пролетаріату міст і сіл через РРД [11, s. 641].

Важливим чинником у становленні Польщі і легітимізації влади мали стати вибори до законодавчого сейму. 28 листопада 1918 р. опубліковано «Декрет про виборчий закон» і призначено вибори та розгорнуто широку агіткампанію за участь поляків у виборах [19, с. 96; 20, с. 4].

Комуністи бойкотували вибори, вбачаючи у них спробу буржуазії і поміщиків відволікти маси від революційної боротьби [21, с. 100–101]. Вони вважали, що необхідно опиратися на РРД у побудові державного устрою та вертикалі влади, а не давати у революційний час право голосу усім прошаркам польського суспільства, закликали робітників бойкотувати вибори і боротися за диктатуру пролетаріату [15, s. 242].

26 січня 1919 р. відбулися вибори до законодавчого сейму, які завершували перший етап становлення незалежності відродженої Польщі як демократичної держави [21, с. 100–101]. Комуністи не були представлені у польському парламенті, водночас їх діяльність кваліфікувалася як незаконна [6, с. 449].

Січневі вибори чітко окреслили перспективи відновлення незалежності Польщі і надали легітимності головним державним органам влади. У цих умовах польські комуністи зосередилися на РРД і упродовж першої половини 1919 р. намагалися протиставляти їх чинній владі.

На противагу парламентській демократії, КРПП висувала провокаційне гасло створення Польської республіки Рад робітничих депутатів міста й села [21, с. 147]. На практиці це означало повалення Польської держави і побудову Польської республіки рад [22, s. 49]. З цією метою організовано декілька нарад за участю представників найбільших РРД і проведено підготовку до загальнодержавного з'їзду [17, s. 82]. Однак навіть у цьому питанні ліворадикали не знаходили підтримки серед інших політичних партій, які, до речі, чисельно переважали в РРД. «Іншопартійці» обережно ставилися до цієї ініціативи і вимагали від своїх делегатів не брати участі у жодних зібраннях без відповідного рішення керівних партійних органів [9, с. 3; 23, s. 4].

У відповідь на спроби комуністів зреалізувати владу Рад, польська влада заборонила діяльність РРД, функції захисту соціальних прав робітників перейшли до профспілок. З цим категорично не погоджувалася КРПП і продовжувала провокувати робітників на страйки і демонстрації [6, с. 450]. Однак Головна рада Національної робітничої профспілки закликала робітників «не підтримувати кримінальні, зрадницькі намагання комуністів організувати загальнонаціональний страйк, скерований на порушення суспільного устрою, повалення державності та перехід польського народу в московсько-пруську неволю» [24, s. 2].

Заборона діяльності РРД позбавила ліворадикальний рух можливості запровадити владу Рад і диктатуру пролетаріату практично. Діяльність комуністів із середини 1919 р. перейшла у площину теоретичної популяризації здобутків революції в Росії і протиставлення чинній польській владі.

Зауважимо, що діяльність польських ліворадикалів все ж таки спровокувала у робітничому середовищі дискусію щодо концепцій державного устрою: альтернативою виступала диктатура пролетаріату із визначальною роллю робітників [25, s. 1–2]. Прагнучи дестабілізувати ситуацію у польському суспільстві, комуністи продовжували спонукати робітників до загальнодержавного страйку [26, s. 4], проводили підпільну агітаційну роботу серед військових [27, s. 4].

У квітні 1919 р. лідери ліворадикального руху закликали шльонських робітників не конфліктувати із чеськими військами, не чинити спротиву захопленню краю, а виявляти

солідарність та інтернаціональну єдність із чеськими робітниками й разом домагатися соціальних перетворень [28, s. 1].

У брошурі під назвою «Чи Польща справді вільна і незалежна?» КРПП стверджувала, що Польща не була вільною, оскільки народ знаходився у неволі поміщиків і фабрикантів. Комуністи зазначали, що теж хочуть великої Польщі, тільки іншої, у якій пануватиме справедливість, житиме вільний робітничий народ, земля і засоби виробництва знаходитимуться у спільній власності. В іншому виданні комуністи виступали проти рішень міжнародної мирної конференції про утворення Польщі [15, s. 238–239].

Польських ліворадикалів, зважаючи на програмні завдання, вважали у Польщі антинаціональною російською агентурою [7, s. 58]. У польській пресі з'являлися матеріали, покликані ідентифікувати комунізм як власне російське явище [29, s. 3]. Ю. Пілсудський в одному із інтерв'ю стверджував, що більшовизм був чисто російською «хворобою» і не приживався в інших місцевостях, у тому числі в Польщі [29, s. 1].

Польські партії соціалістичного спрямування через власні друковані органи позиціонували ліворадикальний рух як дестабілізуючу політичну силу, яка прагнула комуністичної федерації із Росією. Для досягнення цієї мети вони штучно загострювали ситуацію і домагалися кривавих соціалістичних перетворень у польському суспільстві [30, s. 2]. Критикували також прагнення польських комуністів досягти диктатури пролетаріату на противагу незалежності Польщі [31, s. 7–8].

У квітні 1919 р. відбулася резонансна подія: військові заарештували близько 80 осіб під час проведення таємного комуністичного зібрання. Спеціальний суд у Пінську засудив 33 із них до страти, яку не зволікаючи виконали. Єврейські газети у Варшаві повідомляли про це з сумом, оскільки переважна більшість розстріляних належали до єврейської національності. На перших сторінках цих видань публікували перелік жертв у Пінську, а в усіх синагогах пройшли жалобні молебні за загиблими. Водночас польська преса скептично описувала ці події, підкреслюючи, що у Польщі немає місця для більшовизму [32, s. 4–5].

Очевидно, у ліворадикальному русі була відсутня чітка, домінуюча польська національна складова. Для польського суспільства він ототожнювався із його провідниками – неполяками, і, відповідно, сприймався як носій чужинської, ворожої ідеології, що заперечувала їхнє прагнення до незалежності Польщі. З огляду на це, польська влада закономірно декларувала необхідність захищатися усіма можливими засобами від більшовизму як нової форми імперіалізму [33, s. 3]. У березні-квітні 1919 р. польська поліція провела масові арешти представників ліворадикального руху у Кракові та Варшаві, конфіскувала значну кількість коштів та агітаційної літератури із закликами до робітників оголосити загальний страйк протесту проти милітаризації й військового призову [34, s. 4–5; 32, s. 4–5].

Варто відзначити, що окрім жорсткої внутрішньої політичної боротьби, складних соціально-економічних умов, становлення Польщі упродовж 1918–1921 рр. супроводжувалося шістьма одночасними військовими конфліктами. Серед них найнебезпечнішим для Польської держави була польсько-радянська війна. Як стверджує Н. Дейвіс, «тільки вона одна загрожувала існуванню республіки» [35, s. 740]. Очевидно, війна Польщі з ідеологічним суперником посилила антагонізм щодо ліворадикального руху, скерованого на заклики робітників і солдатів розгортати революційну боротьбу, допомагати радянській Росії і Україні, спонукаючи тим самим до повалення чинного уряду та встановлення Польської Республіки Рад [36, s. 75].

Отже, ліворадикальні структури проводили агресивну політичну діяльність, скеровану на утвердження нового державного устрою та суспільного порядку без самовизначення Польщі. Поряд із пропагуванням комуністичних цінностей, популяризації здобутків революції в Росії, провідники польського ліворадикального руху активно формували Ради робітничо-селянських, військових делегатів та позиціонували їх як альтернативні органам державної влади.

Натомість польська політична еліта і більшість суспільства прагнули якнайшвидшого відновлення державності. Враховуючи це, офіційна польська влада виробила однозначну державну політику щодо комуністичних організацій, яка передбачала застосування заходів примусу до всіх лідерів, послідовників та прихильників ворожої, антидержавної ідеології. Тож комуністи в Польщі опинились у напівлегальному становищі. З огляду на це перспективу подальших досліджень становить підпільна політична діяльність комуністичних структур.

Список використаних джерел

1. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990 / Г. Дильонгова; [Пер. з пол. М. Кірсенка]. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 239 с.
2. Тымовский М. История Польши / М. Тымовский, Я. Кеневич, Е. Хольцер; [Ред.: Л.Е. Гвозд, В.Н. Ковалев; Пер. с пол.]. – М.: Весь Мир, 2004. – 544 с.
3. Topolski J. Polska XX wieku / J. Topolski. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2004. – 252 с.
4. Дыбковская А. История Польши с древнейших времен до наших дней / А. Дыбковская, М. Жарын, Я. Жарын; [Под ред. А. Сухени-Грабовской,

Э. Круля]. – Варшава: Научн. изд-во ПВН, 1995. – 382 с. 5. Gabinet Paderewskiego w Polsce // Robotnik Śląski. – 17 stycznia 1919. – S. 4. 6. Зашкільняк, Л.О. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2002. – 752 с. 7. Roszkowski W. Najnowsza historia Polski 1914–1945 / W. Roszkowski. – Warszawa: Świat Książki, 2003. – 688 s. 8. Алексієвць Л. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 / Л. Алексієвць. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с. 9. Tymowski M. Historia Polski / M. Tymowski, J. Kieniewicz, J. Holzer. – Warszawa: Editions spotkanie, 1991. – 399 s. 10. Pajewski J. Budowa Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1926 / J. Pajewski. – Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1995. – 268 s. 11. Grünberg K., Kozłowski C. Historia polskiego ruchu robotniczego 1864–1918. Węzłowe zagadnienia / K. Grünberg, C. Kozłowski. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1962. – 696 s. 12. Bondy W. Czy powracający z Rosji wojskowi Polacy będą pionierami rewolucji w Polsce? / W. Bondy // Wiadomości Polskie. – 27 stycznia 1918. – S. 7–8. 13. Czubinski A. Najnowsze dzieje Polski. 1914–1983 / A. Czubinski. – Warszawa: PWN, 1987. – 462 s. 14. Polskibolszewizm // Wiadomości Polskie. – 1918. – 31 marca. – S. 2–4. 15. Jabłonski H. Narodziny drugiej Rzeczypospolitej (1918–1919) / H. Jabłonski. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1962. – 312 s. 16. Brzoza C. Historia Polski 1918–1945 / C. Brzoza, A. Sowa. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2009. – 754 s. 17. Zieliński H. Historia Polski. 1914–1939 / H. Zieliński. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład narodowy imienia Ossolinskich, 1983. – 427 s. 18. История Польши / А. Л. Погодин; История государственного и общественного строя Польши / С.Кутшеба; Польская роника / С.Шумов, А. Андреев. – М.: Монолит-Евролинц-Традиция, 2002. – 308 с. 19. Алексієвць Л.М. Новітня історія Польщі: Навч. посібник для вузів / Л. М. Алексієвць; [За ред. Ю.М. Алексєєва]. – К.: Астон, 2002. – 320 с. 20. Wybory do warszawskiej konstituanty // Nowy czas. – 15 grudnia 1918. – S. 4. 21. Алексієвць Л.М. Польща: шляхом відродження державної незалежності. 1918–1939 / Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 272 с. 22. Grünberg K., Serczyk J. Droga do rozbioru Polski 1918–1939. Nowe ustalenia / K. Grünberg, J. Serczyk. – Warszawa: Książka i Wiedza, 2005. – 264 s. 23. Uchwała Komitetu Wykonawczego P. P. S. D. // Robotnik Śląski. – 7 marca 1919. – S. 3. 24. Narodowi robotnicy przeciw knowaniom komunistów // Dziennik Cieszyński. – 13 lutego 1920. – S. 2. 25. Nowa era // Robotnik Śląski. – 8 lutego 1919. – S. 1–2. 26. Przeciw wichrzeń komunistów // Robotnik Śląski. – 14 marca 1919. – S. 4. 27. Bolszewicy w polskim wojsku // Nowy czas. – 31 sierpnia 1919. – S. 4. 28. Sami siebie nie widzą // Robotnik Śląski. – 23 kwietnia 1919. – S. 1. 29. Naczelnik państwa o Niemcach i bolszewikach // Dziennik Cieszyński. – 25 października 1919. – S. 1. 30. My a komuniści // Robotnik Śląski. – 28 marca 1919. – S. 2. 31. Katański S. Kooperacya a młodzież / S. Katański // Oświata. – 15 kwietnia 1919. – S. 7–8. 32. Zajścia w Pińsku // Nowy czas. – 20 kwietnia 1919. – S. 4–5. 33. Piłsudski a bolszewizm // Robotnik Śląski. – 23 kwietnia 1919. – S. 3. 34. Aresztowanie bolszewików w Krakowie // Nowy czas. – 30 marca 1919. – S. 4–5. 35. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / Н. Дейвіс; [пер. з англ. П. Тарашук]. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2008. – 1080 с. 36. Єдність трудящих Західної України і Польщі у революційній боротьбі, 1917–1939 / відп. ред. П. П. Челак. – Львів: Вища школа, 1979. – 300 с.

Владимир Мисько

РАЗВЕРТЫВАНИЕ ЛЕВОРАДИКАЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ ВО ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ

В статье отражена политическая деятельность леворадикального движения в процессе становления Второй Речи Посполитой. Проанализирована причинно-следственная связь взаимоотношений польской власти к последователям коммунистической идеологии.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая, леворадикальное движение, коммунистическая идеология, польские власти, совет рабочих делегатов.

Volodymyr Misko

DEPLOYMENT OF MOTION RADICAL LEFT IN THE SECOND POLISH REPUBLIC

The article reflects the political activities of radical left movement in the process of formation of the Second Polish Republic. It analyzed the causal link of the Polish power relationship to the followers of the communist ideology.

Key words: Second Polish Republic, left-radical movement, the communist ideology, the Polish authorities, the workers' delegates Council.